

Lieve Jan,

dit verhaal gaat over schuld en schaamte, over broederschap en zusterschap, over waartoe mensen elkaar kunnen verleiden.

Het is inmiddels 4 jaar geleden dat Ton & Nino trouwden. Vóórdat ze trouwde realiseerde Nino zich dat haar besluit zich op een nieuwe manier te binden, meer afscheid nemen vereiste dan ze zich had gerealiseerd. Ze had behoefte om dit afscheid vorm te geven met een groep van haar naaste vriendinnen. Ze vroeg haar vriendinnen om iets mee te nemen, dat over dit afscheid en nieuw verbinden ging.

Ik ontving ook een uitnodiging en probeerde te verzinnen wat mijn bijdrage zou zijn. Ik wilde deze keer eens goed voorbereid aankomen. Maar telkens als ik er voor wilde gaan zitten, beving me een zo grote angst, dat ik het voor me uit schoof. Tot de dag van vertrek.

Ik had besloten dat ik iets wilde doen over de traditie van het overnemen van de naam van de man. Bij de voorbereiding van mijn huwelijk bleek dat een kwestie te zijn die ik niet zo maar naast me kon neerleggen. Trouwen was één ding, maar m'n naam opgeven: daar was geen sprake van. Totdat ik merkte dat m'n stelligheid daarin te maken had met het gevoel dat ik een zoon van m'n vader was en zijn naam moest voortzetten. Toen daarnaast een ambtenaar van de burgerlijke stand mij verzekerde dat ik altijd Joke Portegies zou heten, maar dat een vrouw de naam van haar man mocht gebruiken, besloot ik mijn mans naam te willen gebruiken. Als een nieuw in te vullen vorm.

Inmiddels had ik besloten dat ik wilde dansen met de vrouwen. En mediteren. Gedurende de tijd dat ik me voorbereidde, was ik geraakt door bepaalde muzieknnummers en die nummers zette ik op een CD. Ik dacht dat het over "vorm" gingen, maar alle nummers bleken te gaan over thuiskomen.

Bij aankomst in het huisje in de Ardennen werd ik warm ontvangen. Zo warm dat ik me afvroeg, waar ik nou zo bang voor geweest kon zijn. Ik koesterde me in het gezelschap van zo veel welkom en vrolijkheid en bereidheid om samen te komen. De ochtend na aankomst kwamen we samen voor een ritueel. Indiaans getint met Indiaanse muziek. Indianen hebben zo'n vorm van zang met voorzangers en ruimte voor nazingers. De CD die op stond hield zo'n uitnodiging tot zingen in, dat ik de lege ruimte vulde met mijn nazang. Ik was verbaasd en weet nog dat ik de vrouw, die het geheel leidde, al zingend met grote ogen aankeek: wat doe ik nu? Maar ik zong door, telkens en telkens weer. De vrouw naast mij vlocht haar stem er tegen aan. We vormden een prachtige combinatie.

Na afloop bedankte Nino de vrouwen van de groep stuk voor stuk. Ze bedankte mij voor een gebeuren dat later in het ritueel plaats vond en ze begroette de vrouw naast mij met "Aaaaaahhh, de vrouw met de prachtige stem!" Toen ik dat hoorde, werd ik getroffen. Ik begreep het niet: ik was toch gezien en bedankt. Maar ik voelde me dodelijk eenzaam. Inmiddels kende ik dat gevoel en wist dat ik dan speciale zorg nodig had. Dus ik begon

mezelf troostend toe te spreken, ging onder de douche, maakte een wandeling. En maakte me op om de huiskamer te betreden. Een huiskamer met gonzende vrouwengesprekken, die de saamhorigheid van het ritueel benadrukten.

Toen ik de kamer binnenstapte klonk links van me een stem die zei: "Aah, Joke, ik zocht je want ik heb het boek gevonden waar we het over hadden." En recht tegenover me zat een vrouw op de bank die me verwelkomde door op het lege plekje naast haar te kloppen. Ik liet me verwelkomen en toen ze me vroeg hoe het met me was, kon ik net uitbrengen dat ik me alleen voelde, dat ik dat niet snapte omdat ik zag hoe iedereen me verwelkomde, maar dat dat niets veranderde: ik kon geen contact maken. Mijn bedoeling was geweest om dit alleen tegen de vrouw te zeggen die naast me zat. Maar het gegons was verstomd en m'n woorden vielen als donderslag midden in de huiskamer.

Vervolgens vielen alle vrouwen op me. Althans zo voelde het. Ze probeerden uit me te trekken, wat er mis was. Maar ik wist het niet. Toen Nino de kamer binnenkwam, meende ik het te weten, omdat het begonnen was met dat ze niet gehoord had dat ik ook gezongen had, ik, die m'n mond niet open deed in gezelschap, had geZONgen! Nino toonde me haar verbazing: ze had niet geweten wie nog meer gezongen had – ze had m'n stem niet herkend en had steeds met haar rug naar me toe gezeten. Toen ze me dat verteld had, was ik even rustig. Maar ik merkte dat m'n verdriet niet over was. De vrouwen werden wat ongeduldig. Wat is er dan? Wat wil je dan? Wil je er over praten? Ze begonnen voorbeelden aan te dragen van zichzelf die er op leken en hoe ze dat hadden opgelost, maar ik voelde me alleen maar meer verlaten als ik telkens moest zeggen: nee, dat is het niet. Ze begonnen te zeggen dat ik te veel in m'n hoofd zat en ik werd alleen maar kwajer.

Totdat er iemand op me afkwam die me simpelweg toedekte. Met een doek van haar moeder. Toen kon ik alleen nog maar huilen. Ik mocht aan deze vrouw vragen: "Wil je bij me blijven?" en ze zei "Ja". Dat maakte me rustig. Maar na een tijdje kwam m'n onrust weer opzetten en moest ik haar vragen "Ga je nooit meer weg?". En ze zei: "Nee." Weer rust. Weer onrust. "Wil je een liedje voor me zingen?" Een liedje.

Totdat ze zei, dat ze toch echt naar de WC moest. Maar dat kon ik wel verdragen: ik wist dat ze terug zou komen. En dat deed ze. Ook toen er een andere vrouw was die me bij zich nam. Ook toen ik van die andere vrouw ging houden.

Het verhaal van dit weekend gaat nog veel verder, maar ik had dit stuk nodig voor de ondersteuning voor het volgende weekend, het laatste weekend dat Dirk leefde.

Het weekend dat ik zojuist beschreef, was een weekend dat afgesloten werd in grote saamhorigheid. Dankbaarheid ook: ik had eindelijk een antwoord gevonden voor de grote eenzaamheid, en de bijbehorende paniek, die ik m'n hele leven bij me wist. Groot was m'n verbazing dan ook dat ik, toen er 2 jaar later sprake was van een nieuw weekend met deze vrouwen, niet meer wilde. Ik raakte in hevige paniek en schaamde me geweldig. Ik zag

mezelf weer zo bloot voor die vrouwen zitten, terwijl ze me overal probeerden te raken: daar sloegen me de vlammen van door het lijf. En hoewel ik inmiddels kon genieten van de warmte die schaamte oplevert, wist ik zeker dat ik ze niet onder ogen kon komen. Ik dacht dat ik zoiets niet nog een keer kon doen. Het weekend ging niet door.

Begin dit jaar belde Nino me op. Ik was nota bene bij m'n ouders. Ik had haar stem daar nog nooit gehoord. Ze klonk zo blij en had een weekend gevonden en een huisje en wilde ons weer verzamelen. Ik was onmiddellijk bereid haar blijdschap te geloven: ik ging mee. Deze keer was er niet zo'n duidelijk thema. En ook niet zo'n uitgesproken verwachting om iets bij te dragen in het weekend. Wel was haar dochter zwanger. En in de brief met de routebeschrijving stond het woord "ontroering" dat me trof.

De week vóór dit nieuwe vrouwenweekend was ik elke dag bij Dirk geweest. Ik moest hem zien, moest zien hoe hij leefde. Ik zou vrijdag vertrekken. Een lange reis naar Zeeland. M'n auto was in de garage, dus ik probeerde iets te regelen met andere vrouwen. Ik had mezelf al neergelegd bij het feit dat ik vrijdag dan de hele dag met reizen bezig zou zijn en, hoewel ik me in allerlei bochten wilde wringen om nog even naar het ziekenhuis te gaan, leek dat toch te veel energie te kosten. Zelfs voor mij. Maar op het laatste moment besloot de Amsterdamse delegatie een auto te huren en boden ze aan me voor het ziekenhuis op te pikken. Ik kon nog een uurtje bij Dirk zijn om z'n beeld en alles wat dat in me in beweging zette mee te nemen.

Het was een vreemde binnenkomst, deze keer. Ik, met de sfeer van m'n zieke vriend in m'n lijf, kwam binnen in een groep van 5 vrouwen die al aangekomen waren, wat gezellige wijntjes achter de kiezen hadden en in hun vrolijkheid besloten hadden de "Orde der schijnheilige delicatessen" op te richten. Ik wist niet goed hoe dat moest rijmen en besloot maar m'n slaapplek in te gaan richten: de ruimte die het verst bij alle andere slaapplekken vandaan was. Daarna heb ik me bij de kookploeg gevoegd en links en rechts het verhaal over Dirk gedaan. Halsstarrig en met veel vuur heb ik daar steeds benadrukt: "hij is niet dood, hij LEEFT!" Toen iemand vertelde een doodsdrang in Dirk te hebben gezien, heb ik daartegenover verteld dat ik bij Dirk alleen maar levenskracht zag. Zo'n moeite om datgene vorm te geven dat hij wilde en zo'n enorme wilskracht om, door alles heen dat hem tegenhield, die intentie vast te houden en het uiteindelijk toch te doen. Daarna kreeg ik het intens koud en zweette ik als een otter.

's Ochtends bij het ontbijt, ging het gesprek op een gegeven moment over schuldgevoel. Ik liet me ontvallen "als je je goed schuldig voelt, is dat geen vervelend gevoel". Weer vielen alle vrouwen stil en vroegen of ik dat uit kon leggen. Dat kon ik eigenlijk niet. Ik wist het wel: de ruzie met Margreet nam een voor mij hanteerbare wending, nadat ik de schuld op me genomen had. Maar waar hem dat nou in gezeten had wist ik niet meer. Ik deed nog wel een kleine poging tot toelichting, maar kwam niet verder dan "belofte maakt schuld".

Belofte maakt schuld. Ik voelde de bui al hangen. Inmiddels had ik mezelf leren kennen als iemand die illustraties bij woorden creëert. Als ik iets vertel dat niet begrepen wordt, iets dat ik zelf nog niet begrijp, dan kom ik automatisch in situaties terecht waardoor ik kan voelen wat ik bedoel. Het bijbehorende toneelstukje. Zo had ik ook die eerste blote situatie met de vrouwen herkend: ik had een verdriet gezien dat heet "ik voel me altijd alleen ook al ben ik het niet" en wilde daar de troost voor vinden, voor eens en voor altijd. Dus: ik wist dat ik me ergens dit weekend ongelofelijk schuldig moest gaan staan voelen tegenover deze vrouwen. Maar ik had ook m'n angst begrepen, dat ik het niet meer zo bloot wilde als de vorige keer.

Daarmee ging ik de dag in. We gingen strandwandelen. Ik had het koud. Was eigenlijk niet meer echt warm geworden na de vorige avond. Het weer stond ook voortdurend op regenen. Het was kennelijk aan me af te lezen, want de vrouw die me de vorige keer toedekte met de doek van haar moeder, kwam naar me toe met een omslagdoek. "Wil jij deze om? Hij was van m'n moeder." Ik heb hem gretig aangenomen.

We wandelden met de opdracht iets te vinden wat ons raakte. Op de heenweg wandelde ik met een vrouw en ik was verbaasd hoe we elkaar verstonden. Alsof we één waren. Ik wist voor welk schelpje zij stopte, zij wist wat ik wilde vertellen. Ik pakte steeds schelpjes van één bepaalde vorm. Steeds dezelfde druppelvormige schelpjes, om de ronding en de regelmaat. Op de terugweg liep ik met een andere vrouw. Ik was verbaasd te merken dat ik meer dan één woord nodig had om te vertellen wat ik haar wilde vertellen, dat het niet vanzelfsprekend was dat ze me begreep. M'n oog werd getrokken naar een grote kleurige schelp. Ik had nog nooit zo'n vreemdsoortig, grillig gevormde schelp gezien, met zo'n kleurschakering. "Wat prachtig", riep ik uit en meteen daarna wist ik "dit is een tumor". Ik schrok me wild. Had geen idee dat ik het verlangen had gehad om te weten hoe zoiets er uit zou zien.

's Avonds lieten we om beurten zien wat we gevonden hadden. Ik was stellig van plan niets te vertellen over m'n schelp. Dat vond ik te schokkend. Maar m'n toedekvrouw had me ontroerd door te verklaren dat ze ons nodig had. Dus, toen ik als één na laatste het woord nam, liet ik m'n schelp zien en vertelde over hoe het bij me past, dat ik zo'n schoonheid kan zien en vervolgens zo kan schrikken.

Daarna wilde m'n toedekvrouw ons muziek laten horen. Ik zag hoe ze vertelde over deze muziek, hoe blij ze er van werd en ontroerd. Ik verlangde ernaar om het te kunnen horen zoals zij het hoorde, maar ik was nog te ontdaan van m'n bekentenis. Ze draaide de muziek, ik probeerde mee te zingen, maar het werd niks. Ook een tweede keer kwam het niet aan. Ik kon alleen maar denken "ik begrijp het niet, ik begrijp het niet".

De volgende ochtend kwam ik met haar in gesprek. Het hele weekend hadden we alleen nog maar de omslagdoek uitgewisseld. Ze vertelde me over de dood van haar zus en ik was ontroerd hoe ze vertelde dat ze dacht dat het betekende dat ze een nieuw rijtje van namen van haar broers en zussen moest leren, maar dat alles weer klopte als de naam gewoon op

z'n plek bleef staan. We stonden op om ons klaar te maken voor het ontbijt en terloops merkte ze op dat ze de vorige dag, nadat ze de muziek had laten horen, het zo koud had gehad maar toch zo had staan zweten. Ik zei: "Dat heb ik ook altijd, als ik iets heel moois heb gegeven en het niet begrepen wordt". En ik wist: dit is mijn schuld.

Dit is de vrouw, die me het vorige weekend heeft laten voelen dat ze me begreep ten tijde van m'n diepste openbaring. Dit is de vrouw, die me dit weekend heeft laten voelen dat ze er op precies dezelfde manier weer voor me is. Ze heeft beloofd me te begrijpen en ik wil dat terugbetalen.

Dus ik heb alle vrouwen bijeengetrommeld, nog vóór het ontbijt. Ik heb de omslagdoek omgedaan en ik heb ze verteld over mijn schuld. Ik heb ze verteld dat ik m'n schuld wilde inlossen en dat ik dat moest doen door de muziek te begrijpen. En dat we niet eerder gingen eten dan dat ik de muziek begreep.

Daar stond ik dan, in deze kring van vrouwen, die moesten wachten tot ik het begreep. De muziek stond op en ik kon er nog steeds niet bij. Ik was eigenlijk weer begonnen, precies op het moment waar ik de vorige avond opgehouden was. In tranen en echt helemaal niet weten waar deze muziek mij kon raken. Toen het afgelopen was, moest ik bekennen dat ik het nog steeds niet begreep. Hij werd voor de tweede keer opgezet en ik zag al voor me dat het niet ging lukken. Ik dacht dat ik er voor in de kring moest gaan staan, maar dat verdomde ik. Ik wilde geen herhaling van de vorige keer. Maar ineens stond ze voor me, m'n toedekvrouw. Ze keek naar me op en zong me de woorden voor. Ze zong me de blijdschap in de ogen. Ze was onbedwingbaar. Ze deed me in de kring stappen en haar naar me toe halen, zodat ik haar in de omslagdoek kon opnemen. Toen zong ze met haar gezicht tussen m'n borsten, de klanken recht in m'n hart. Daarmee had ik het begrepen.

Vanaf dat moment voelde ik me weer vrij, tussen m'n zusters. Ik was verlost van schaamte, ik was verlost van schuld. Ik durfde ze aan te raken, ik durfde te geloven dat ze er echt waren.

Tijdens de slotmaaltijd van het weekend, kregen we allemaal onze naam in de orde van de Schijnheilige Delicatessen. Nog steeds voelde ik me daar een beetje ongemakkelijk bij. Het leek te melig, te drammerig. Maar het was leuk om te voelen wat de juiste naam bij de juiste vrouw was. En we werden daar ook steeds strenger in. Toen we allemaal een naam hadden, vond men dat er ook een doelstelling omschreven moest worden. Tegen die tijd was het me te veel geworden en trok ik me even terug op het toilet. Toen ik terugkwam aan tafel, bleek de doelstelling "Zusterschap en broederschap" geformuleerd te zijn. Ze vroegen of ik het daar mee eens was en ik aarzelde "er moet iets bij over de voedende aspecten ervan". Maar dat kon ik nog niet uitleggen. Daarvoor is het toneelstukje zich nog aan het uitwerken.

Toen ik zondag door m'n zusters teruggebracht werd, trof ik jou aan naast Dirks bed. Ik kan je niet zeggen hoe blij ik was. Ik wist toen zelf ook nog niet hoe blij ik was. Zo blij om je aan te kunnen raken, zo blij ook om Ineke te zien (zo zacht!).

Pas toen ik maandagochtend vanaf de trein naar huis liep, nadat ik mezelf had overtuigd dat Dirk echt z'n lichaam verlaten had, herkende ik de naam van m'n toneelstukje van het weekend. "Zusterschap en broederschap". De naam waaronder ik Dirk had leren kennen, toen hij me liet zien waar hij van hield.

Liefs,

Joke

